Interesul manifestat de istorici faţă de evenimentele de la 1848 în articolele din Ţara Bârsei.

***Cristian* Lupu**

Cristian Lupu
este licențiat în istorie, în prezent masterand în antropologie istorică, preocupat de elita rurală românească din monarhia austro-ungară.

Îndeplinirea idealului naţional la 1 decembrie 1918 a deschis noi perspective presei culturale româneşti din Transilvania. Dacă înainte de anul 1918 presa, literatura, istoria, cultura românească în general din Transilvania era îngrădită de cenzură, după momentul „1 decembrie" ea a cunoscut un avânt extraordinar, cu scopul bine definit de a se valorifica în cadrul culturii româneşti.

Apariţia, oarecum paradoxală, a revistelor cu caracter regional din Ardeal, nu a avut ca obiectiv accentuarea regionalismului ci, mai degrabă, integrarea noilor regiuni în cultura românească. Luând ca exemplu câteva reviste acest fapt devine evident. „Arhiva Someşană", în primul număr, publică o introducere, „Către cetitor" în care spune: „nu ambiţii personale, nici dorul de a ne vedea tipărit numele, au fost motorul principal al editării revistei noastre, ci dorinţa de a face cunoscut acest ţinut de graniţă"[1]. În „Analele Banatului", în primul număr din 1928, la „Cuvânt Înainte" găsim aceiaşi tendinţă: „pentru a face cunoscute colecţiile noastre în Ţară"[2]. În anul 1940 apare revista Ţara Silvaniei care, în articolul „Rostul nostru" punctează aceleaşi lucruri: „Dorim ca prin scrisul nostru să dam o icoana a Sălajului, să-l scoatem din anonimat şi să pretindem pentru el locul pe care-l merită în viaţa noastră românească"[3].

Pentru a-şi pune în practică obiectivele „revista regională de cultura" din Transilvania a facut apel la două planuri. În primul rând a folosit istoria pentru a cinsti trecutul, pentru a rememora acele momente esenţiale, acele personalităţi marcante care au luptat „pentru păstrarea celei mai scumpe comori ale noastre:

1 *Către cetitor* în Arhiva Someşană, Năsăud, 1924, nr. 1, p. 1.

2 *Cuvant Înainte* în Analele Banatului, Timişoara, 1928, nr. 1, p. 8.

3 *Rostul nostru* în Ţara Silvaniei, Zalău, 1940, nr. 1, p. 3.

Caiete de antropologie istorică, anul VIII, nr. 2 (15), iulie-decembrie 2009, pp. 195-201

legea şi limba românească”[4], iar în al doilea rând a dorit să oglindească „ cât mai fidel actualitatea”[5], să adune în jurul revistei atât „ valorile ştiinţifice, talentele literale, artistice consacrate [...] cât şi pe cele latente sau înmugurite, stimulându-le şi înlesnindu-le afirmarea”[6]. Astfel ea vrea să se îngrijească de toate aspectele, de trecutul glorios, de prezentul deja consacrat, dar şi de viitorul incert. Chiar dacă caracterul de „revista regionala” a reprezentat mai degrabă o tendinţă decât un curent cultural, Ţara Bârsei se va apleca la rându-i spre aceste principii.

Primul număr apare în anul 1929, la Braşov, sub conducerea profesorului Axente Banciu. Reprezentând un centru cultural important, revista a avut ca obiectiv evidenţierea istoriei, specificului zonei şi contribuţia ei la cultura naţională.

În deschidere, în articolul intitulat „Brazda noastră” şi semnat de redacţia publicaţiei, se anunţă caracterul şi se propune un program. Se pune accentul pe faptul că, deşi este o revistă regională „regionalismul nostru nu va fi regionalismul zidurilor chinezeşti, regionalismul exclusivist, orbit de patriotism local, ci regionalismul care, prin desgroparea, desmorţirea, evidenţierea valorilor şi specificului acestui colt de ţară, caută să aducă – prin contribuţia sa – nota sa genuină, distinctă, în ansamblul sufletului românesc de pretutindeni, a cărui parte întregitoare şi indisolubilă este.“[7]

În continuare, în enunţarea programului, la primul punct, revista îşi propune să pună „în vitrina acutalităţii: suflete, frământări, fapte din trecutul nostru”[8], iar la cel de-al patrulea punct, şi totodată ultimul, anunţă încă o dată că “nu ne vom izola însă nici de restul ţării şi neamului”[9].

Pe lângă preocupările istorice, revista îşi anunţă şi interesul pentru prezent “vrem, apoi, să oglindim cât mai fidel actualitatea”[10] şi anunţă în acelaş timp că “vom căuta să strângem în jurul revistei atât valori ştiinţifice, talente literare, artistice consacrate […] cât şi pe cele latente sau înmugurite, stimulându-le şi înlesnindu-le afirmarea”[11].

Obiectivele propuse în program se vor vedea împlinite în următoarele numere ale revistei. Astfel, ca structură, Ţara Bârsei are două direcţii importante, una intitulată Istorie, cealaltă, Literatură. Cum cea de-a doua secţiune va creşte ca pondere în economia revistei, va fi împărţită la rândul ei în alte două secţiuni Proză şi Poezie.

Importanţa revistei va atrage încă de la primul număr o serie de colaboratori de seamă. Printre aceştia se regăsesc Sextil Puşcariu, A.A. Mureşianu, G. Bogdan-Duică, Ion Muşlea, Ioan Georgescu, Carol Gollner, dr. Constantin Lacea, Candid Muşlea,

---

4 *Către cetitor* în Arhiva Someşană, Năsăud, 1924, nr. 1, p. 1.

5 *Brazda noastră* în Ţara Bârsei, Braşov, 1929, an I, nr. 1, p 3.

6 *Ibidem*, p. 4.

7 *Brazda noastră* în Ţara Bârsei, Braşov, 1929, an I, p. 3.

8 *Ibidem*.

9 *Ibidem*, p. 4.

10 *Ibidem*, p. 3.

11 *Ibidem*.

poeta Ecaterina Pitiş etc. Alături de aceştia îi putem adăuga, chiar dacă publică rar, pe N. Iorga, Virgil Vătăşianu, Ioan Lupaş, Nae Ionescu.

Apariţia publicaţiei nu rămâne fără ecou, primul număr al revistei Ţara Bârsei a fost relevat într-o serie de publicaţii contemporane ei. Dintre aceste menţionăm Societatea de mâine, Universul literar, Gazeta Transilvaniei, Analele Banatului, Arhivele Olteniei etc.

Iată ce scrie Universul Literar: "Ţara Bârsei e o revistă nouă, a cărei apariţie o salutăm cu frăţie. Apare la Braşov sub auspicile întinerite ale Astrei şi e condusă de inimosul profesor A. Banciu"[12]. Revista este primită cu căldură şi de Analele Banatului: "Ţara Bârsei revistă bilunară, organul Astrei din Braşoc, sub conducerea dlui Prof Ax. Banciu. În condiţii tehnice escelente, cu un conţinut miezos datorit unor condeie consacrate, apare această nouă şi importantă contribuţie la înfiripareaunei activităţi culturale regionale, înţeleasă în sens înalt"[13].

Perioada interbelică a reprezentat o explozie a sentimentului naţional, iar revoluţia din 1848 ocupă un loc bine definit în conştiinţa românească. După împlinirea idealului naţional, înfăptuirea României Mari, contestată cu vehemenţă de unguri, istoricii interbelici au trebuit să ducă o luptă grea pe plan istoric. Astfel, A. A. Mureşianu, în articolul "Prefectura română a Ţării Bârsei din 1848 şi 1849"[14], identifică revoluţia cu "temelia independenţei noastre naţionale şi politice de astăzi" tocmai în dorinţa de a oferii legitimitate actului de la 1 decembrie 1918.

Încercarea de restituire a evenimentelor din anii 1848-1849 a avut parte de un interes mare în rândurile revistei. Istoricii se folosesc de documente inedite, de cronici, de corespondenţă etc pentru a forma o imagine cît mai corectă a evenimentelor.

"Restaurarea" revoluţiei paşoptiste din Transilvania în revistă a urmat două planuri. Având ca obiectiv "evidenţierea valorilor şi specificului acestui colţ de ţară"[15] într-o primă fază articolele au un caracter regional, axandu-se pe evenimentele din zona braşoveană, cu timpul însă revista va cunoaşte o deschidere spre universalitate, iar odată cu aceasta tematica revoluţiei va oferi la rândul ei un cadru mai general.

Revoluţia paşoptistă românească conţine în adâncurile ei şi o serie de aspecte mitologice, profetice, mesianice[16], aspecte pe care le putem recunoaşte şi din articolele publicate în Ţara Bârsei. Astfel pe lânga încercarea de a "schiţa deocamdată în linii generale momentele ei mai însemnate"[17] identificăm şi o serie de mituri ca

---

12 Universul Literar, *Gazetăria literară,* Bucureşti, 1929, nr. 25, p. 396.

13 Analele Banatului, *Dări de seamă,* Timişoara, 1929, p. 125.

14 A.A.Mureşianu, *Prefectura română a Ţării Bârsei din 1848 şi 1849* în Ţara Bârsei, Braşov, 1929, nr. I, p.123.

15 *Brazda noastră* în Ţara Bârsei, Braşov, 1929, an I, p. 3.

16 Simona Nicoară, *Mitologiile revoluţiei paşoptiste româneşti. Istorie şi imaginar,* Cluj Napoca, ed. Presa Universitară Clujeană, 1999, p. 133.

17 A. A. Mureşianu, *op. cit*, p. 123.

Salvatorul, Unităţii, mitul luptei dintre "lumină şi întuneric", imaginarul alterităţii etc.

„Sfinţii eroi"

Secolul al XIX-lea a transformat societatea din temelii. Formarea şi impunerea naţiunilor moderne a însemnat o luptă între religios şi laic, luptă care a avut ca rezultat apariţia unei noi religii, „religia naţiunii". Acest lucru a generat numeroase transferuri dinspre mediul religios-sacru spre cel politic-laic. Sfinţii creştini au fost astfel înlocuiţi în „religia natiunii" de către Salvatorii-eroi care s-au sacrificat pentru ţară. „Eroul este cel care se sacrifică sau se martirizează, pentru patrie şi naţiune, devenind un sfânt secularizat."

Raoul Girardet susţine că „orice proces de eroificare implica existenţa unei relaţii de adecvare între personalitatea virtualului salvator şi nevoile societăţii într-un anumit moment al istoriei sale"[18]. România de după 1918 a fost terenul fertil pe care au apărut Salvatorii naţiunii, formându-se astfel un adevărat panteon al Salvatorilor care s-au sacrificat pentru ţară.

Unul dintre aceştia, propus de A.A.Mureşianu în articolul „Prefectura română a Ţării Bârsei din 1848 şi 1849" este Constantin I. Secărianu. Ca oricărui erou şi acestuia i se construieşte o imagine exemplară. Jertfindu-şi „averea şi viaţa pentru libertatea, unirea şi independenţa neamului românesc"[19], fiind „unul dintre cei dintâi români care au încercat să obţină funcţii publice în teritoriul Ţării Bârsei"[20], „recunoscut de vreme chiar şi de Nicolae Bălcescu"[21], toate sunt dovezi „despre nobilele şi cavalereştile însuşiri ale însufleţitului luptător român"[22].

Actele de vitejie îl validează în calitatea de Salvator, sacrificandu-se pentru libertatea neamului românesc. A avut meritul principal al organizarii şi conducerii legiunii române a Ţării Bârsei şi a apărării acestui ţinut în faţa ungurilor. De asemenea, este ales în „deputaţiunea" destinată a prezenta împăratului Ferdinand cererile naţiunii române.

Calitatea de Salvator cere jertfă astfel că în urma luptelor purtate „în miez de iarna, pe un frig de -20 de grade, îşi contractă o răceală care-i puse capăt vieţii"[23] făcând din C. I. Secărianu un martir al luptei pentru afirmarea, independenţa şi unirea poporului român.

Într-un alt articol din anul 1938, Otto Folberth îndeamnă poporul român să nu mai rămână indiferent faţă de renaşterea lui St. L. Roth „luptătorul pentru libertate si eroul naţional sas"[24].

---

18 Raoul Girardet, *Mituri şi mitologii politice,* Iaşi, Institutul European, 1997, p. 63.

19 A. A. Mureşianu, *op. cit.*, p. 211.

20 *Ibidem,* p. 207.

21 *Ibidem*, p. 206.

22 *Ibidem,* p. 208.

23 *Ibidem,* p. 210.

24 Otto Folberth, *Şt. L. Roth, eroul naţional sas şi Românii transilvăneni* în Ţara Bârsei, Braşov, 1938, nr. 4-6, p. 428.

Socotit „cel mai mare scriitor al saşilor" merită atenţie, din punct de vedere românesc traducerea sa „Scurtă istorie a credinţei Valahilor", precum şi articolele sale despre Adunarea Naţională Română de pe Câmpia Libertăţii din Blaj, la care a luat parte şi el, fiind unicul sas. Mai mult, în articolul „Adunarea naţională a românilor la Blaj la 15/3 Mai 1848" transmis de Otto Folberth pentru Ţara Bârsei, Şt. L. Roth încearcă să justifice folosirea termenului de Român în faţa celui de „Olah, Vlach, Bloch, Walach" socotit „drept insulta şi ocară"[25].

Salvator-martir, Şt. Ludwing Roth luptă şi se sacrifică pentru idealuri fiind împuşcat de către tribunalul militar maghiar la 11 mai 1849. Întâlnim în cazul lui Roth o situaţie inedită, un transfer dinspre panteonul de Salvatori săsesc spre cel românesc.

„Soarele şi Luna"

Mitul luptei dintre bine şi rău, dintre lumină şi întuneric este exprimat în articolul „Vremuri de osândă. Revoluţia 1848/49 din perspectiva unui orăşel ardelenesc" şi văzut ca lupta dintre „gloata secuilor" şi apărătorii oraşului Reghin. Folosind cronicari care au luat parte la acele evenimente, Alexandru Ceuşianu îmbină stilul ştiinţific cu cel cultural pentru a reda cu exactitate atmosfera acelor timpuri. Nevoia de identitate, căutarea unui ţap ispăşitor în situaţii conflictuale şi-au pus amprenta asupra imaginii Celuilalt[26] in cazul de faţă, „străinul" este reprezentat de unguri, năvalitori asupra oraşului Reghin. Cronicarii nu ezită în a-i descrie pe maghiari cu apelative de genul „şuvoi a-tot-distrugător peste oraş", „acei monştrii" etc, însă cea mai bună imagine reiese din acţiunile lor: „prin şanţuri erau ascunşi, ca urşii în vizuini, onkentes-i (voluntari) unguri, cari descărcau armele pe furiş asupra lăncierilor neapăraţi de nici o parte"[27], „ par'că n'ar fi fost un om inofensiv, ci o fiară sălbatică, aşa se năpustiseră câţiva fanatici, părăsindu-şi rândurile, şi loviră fără milă în nefericita victimă. Omul se prăbuşi la pământ şi încercară să scape, vânzolindu-se pe mâini şi picioare spre curtea lui M. Wermescher. Un Kossuth-husar, avid să-şi afirme bărbăţia, îl încruntă dintr-o lovitură de spada"[28]. De cealalta parte imaginea „binelui" are două feţe. Într-o primă fază, înainte de luptele cu secuii şi de ocuparea oraşului erau descrişi astfel: „cetăţenii, profund încântaţi de preţioasa lor misiune, se îmbrăcară cu uniforme de un croi impunător: tunică vânătă, pantaloni suri şi chivara neagră cu pană albă. Căpeteniile nu ieşeau cu trupa decât călare şi în fiecare Duminică se aranja o parada spectaculoasă"[29] pentru ca apoi sa pozeze în victime. În cele din urmă binele învinge răul dar, în cazul de faţă, scopul final, acela de

25 *Ibidem*, p. 249.

26 Simona Nicoară, Mitologiile revoluţiei paşoptiste româneşti, ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj Napoca, 1999, p. 97.

27 Alexandru Ceuşianu, *Vremuri de osândă. Revoluţia 1848/49 din perspectiva unui orăşel ardelenesc* în *Ţara Bârsei*, Braşov, 1934, nr. 4, p. 330.

28 *Ibidem*, p. 399.

29 *Ibidem*, p. 321.

spulberare a Vechiului Regim şi regenerarea unui nou social[30], nu este atins de nici una dintre părţi chiar dacă ambele îşi doreau acest lucru în felul lui.

„Dacia"

Ideea de unitate naţională, acea „patrie regăsită", a fost un obiectiv major care a suscitat minţile cărturarilor români, de la preoţii şi învăţătorii satelor, până la elita intelectuală. Acest mit al unităţii, al formării „regatului dac", este identificat de A.A. Mureşianu în articolul „Prefectura română a Ţării Bârsei din 1849 şi 1849".

El citează dintr-o scrisoare a comitetului revoluţionar polon din Paris, a agentului din Bucureşti a acestui comitet, din 10 decembrie 1838 în care scrie că: „Idea unirii întregului popor românesc sub unul şi acelaş schiptru preocupă toate minţile. Idea aceasta este susţinută foarte puternic (puissamment) de către românii din Transilvania cari vin aici pentru a fi de folosul public şi a-şi desface produsele lor industriale"[31].

Mai departe susţine faptul că şi punctele principale ale programului politic al românilor ardeleni, stabilit la Marea Adunare de pe Câmpia Libertăţii, au fost formulate la consfătuirea de la paşti a fruntaşilor români braşoveni, la care fusese de faţă şi Simion Bărnuţiu şi în care se hotărâse „proclamarea independenţei politice şi naţionale a românilor de sub stăpânirea austriacă şi ungurească"[32].

Prin acestea A.A. Mureşianu vrea să puncteze rolul important pe care l-a avut Braşovul „artera economică de căpetenie a celor trei provincii ale *Daciei* în curs de mai multe secole"[33] în promovarea ideii de unitate naţională.

„Protestul"

Conturarea trecutului revoluţiei paşoptiste transilvănene în revista Ţara Bârsei are la bază publicarea de documente inedite. Astfel G. Bogdan-Duica publică un „act original", un protest al românilor din Ţara Bârsei contra formării Sachesenland-ului. Prin acest document G. Bogdan-Duică vrea să arate lupta pe care românii o duceau împotriva saşilor pentru egalitate. Ei protestau: „1) incontra formăreĭ uneĭ Tarĭ săseştĭ (:Sachesenland:) în Fundul regiŭ, in care romaniĭ sunt ceĭ maĭ vechĭ locuitorĭ si cu mult maĭ numerosĭ decat Sassiĭ [...] 2) Protestămŭ incontra formăreĭ de Districte maghiare in partile, unde romaniĭ se afla intru o maioritate cu totul precumpanitoare [...]
3) Protestamŭ incontra orînduireĭ de Comisarĭ si altĭ functionarĭ din aceia, cariĭ s,au compromisŭ cu rebeliĭ [...]"[34].

Mihai Popescu publică în Ţara Bârsei din anul 1936 o listă cu dascălii ardeleni din principate care au luat parte la mişcarea din 1848. Acest lucru reiese din decizia „căimicămii" care spune: „Cu cinste se îndepărtează pe lângă aceasta în copie porunca cinstitei Căimăcămii cu No. 3412, că văzând cinstita Eforie ceiace i se

30 Simona Nicoară, *op. cit.*

31 A. A. Mureşianu, *op. cit.*, p. 124

32 *Ibidem,* p. 125.

33 *Ibidem,* p. 123.

34 G. Bogdan-Duică, *1848/9 în Ţara Bârsei*, Braşov, 1929, an I, nr. 3, p. 195.

porunceşte pentru depărtarea din slujbă a profesorilor celor ce prin alăturata listă să cuprinde, cari s'au dovedit că au luat parte la cauza revoluţiei şi a se orândui în locul acestora alţi oameni rumâni cu ştiinţă, morală şi destoinicie de aceste posturi"[35]. În urma acestei decizii au fost îndepărtaţi 15 profesori transilvăneni, plus alţi 12 profesori pământeni. Aşa cum spune şi Mihai Popescu în încheiere „aceştia sunt martirii cauzei naţionale din anul 1848, cari se cuvine, să fie trecuţi în cartea de aur a neamului nostru"[36]. Desfăşurarea evenimentelor de la 1848-49 reiese foarte bine din documentul publicat de Alexandru Ceuşianu „Cronica evenimentelor din anii 1848-49" scrisă de protopopul gr. ort. Ştefan Branea. Prin această „îndrăznire că am cuprins protocolul poruncilor bisericeşti cu alte lucruri"[37] protopopul ne prezinta pas cu pas desfăşurarea revoluţiei, atmosfera dar şi drama populaţiei: „anul acesta 1848 poate fi cel mai însemnat din istorie. Libertatea s'au publicătuit, însă pentru români numai pe hârtie au rămas, iară o jale de tot schimosită, câte pacoste, câte execuţii asupra românilor fără vină nu le poate scrie condeiul"[38].

Apariţia revistelor regionale de cultură în românia abia unificată pare a fi un paradox însă scopul acestora nu a fost acela de a se izola de restul ţării ci de a se valorifica în cadrul culturii româneşti. În acelaş context apare şi Ţara Bârsei care în programul publicat în primul numar îşi enunţă intenţile. Cum revoluţia de la 1848 a fost unul din momentele marcante din istoria României, tema se regăseşte cu generozitate în paginile revistei, fiind văzută de către A.A. Mureşianu ca „temelia independenţei noastre naţionale". Interesul istoricilor asupra acestei teme a avut, iniţial, un caracter regional, cu timpul însă studiile vor oferi şi un cadru mai general. Revoliţia paşoptistă s-a derulat sub impactul mitologiei revoluţionare, iar aceste mitologii au fost puse în evidenţă şi de studiile din Ţara Bârsei. Identificăm astfel o serie de mitologii politice moderne ca mitul Unităţii, mitul Salvatorului, mitul Varstei de aur, mitul luptei dintre bine şi rău etc.

---

35 Mihai Popescu, *Dascălii ardeleni din Principate şi mişcarea din 1848* în *Ţara Bârsei*, Braşov, 1936, nr. 2, p. 153.

36 *Ibidem*, p. 155.

37 Alexandru Ceuşianu, *Cronica evenimentelor din anii 1848-49 scrisa de protopopul gr. Ort. Ştefan Branea din comuna Maierău* în *Ţara Bârsei*, Braşov, 1934, nr. 6, p. 551

38 *Ibidem*, p. 555.